GALATASARAY'DA AHMET HAŞİM

Ahmet Haşim, Bağdat'ta, 1885'te, belki de, hattâ biraz daha önce doğmuştu. Çocukluğunun bir kısmını daha türkçe öğrenmeden evvel, orada geçirmiş. Ahmet Haşim, nadir olarak, bazı Bağdat hâtıralarını da yâd ettiği olurdu. Orada küçücük arkadaşlariyle Efganlı, sert çehreli, lâlalarının yanlarında, koşa koşa o rengârenk çinili camilerin havuzlu odalarında, hasırlar üstünde, talebeler, muallimler ve güvercinlerin karıştıkları ders odalarında en önce hüsn-i hat, sonra Kur'an cüzleri okurlarmış.

Ahmet Haşim, Türk hükûmetinin bir memuru, Fizan mutasarrıfı olan babası Arif Hikmet Beyle birlikte, 1891'de İstanbul'a gelmiş, ve bir müddet İstanbul'un fakir bir mahallesinde oturan akrabasından, ya da aile dostlarından birinin yanında kalmış.

1897'de, Galatasaray Mektebi'ne girmiş. Bir iki sene sonra, mektepte tanışınca, kendisi, mektebe girmeden evvelki zamanlarından da uzun uzadıya muhabbetle bahsederdi.

Bu yer, hatırımda kaldığına göre, Beyoğlu'nun arka semtlerinden biri, Tozkoparan, yahut Kasımpaşa civarı bir yer olacaktı. Haşim, evin pencerelerinden sabahları başları yemenili, ayakları çıplak, kız çocukları, takunyalariyle (bunları anlatırken Haşim, çıkırık - çıkırık diye ahenk taklidi de yapardı) küçük testileri, küçük şişeleri ile, çeşmeden su aldıklarını, çeşme başında sıralarını bekleyerek tenekelerini doldurduklarını ve aynı zamanda kuş cıvıltıları gibi sesleriyle aralarında halle-

şip, birbirleriyle eski zaman âleminin canlı dedikodularından bahsettiklerini görürmüş.

Kadınlar, ya önlerinden geçtikleri kapıları çalarlar, yahut onların önlerinden geçtiğini gören diğer başı bağlı kadınlar pencerelerden sarkarlar ve birbirlerini, "Huuu" diye çağırırlarmış. Onların aralarında beyaz gecelik entarili erkekler gezermiş. Herkesin kendilerini kovdukları ve ekmek dağıttıkları avare köpekler dolaşırlarmış. Ahmet Haşim de, açık pencerelerden, gördüğü ve duyduğu bu âlemin tatlı bir rüya gibi hayatına derhal iştirak edebilmeyi, meselâ su taşıdığını gördüğü takunyalı genç kızla evlenmeyi, dört gözle beklermiş.

Galatasaray mektebinin o zaman bir usul ve an'anesi vardı: talebe, mektebe kaydedilir edilmez, kendisinden esvab parası olarak bir meblâğ alınır ve buna mukabil de, kendisine tâtil günleri için yakasında talebenin numarası yazılı, düğmeli, yaldızlı, resmî bir redingot giydirilir, mektep içinde gündelik lâcivert kumaştan bir aba verilirdi. Mektebin terzihanesi bu abayı lüzumu oldukça tamir eder, büsbütün eskiyince de bir yenisini yapardı. Çocukluğunda biraz hırçın görünen Ahmet Haşim, Galatasaray bahçelerinde senelerce bu lâcivert abasiyle, hamarat bir çocuk gibi, koşarak gelir, ya lâtifeci, şakacı, yahut öfkeli, kavgacı görünürdü. O zamanlarda biraz yaramaz çocuklar bir işe yaramaz sayılırdı. Ahmet Haşim'in biraz da o zamanlarda taşralı bir hali vardı. Ahmet Haşim ilk önceleri benim kendine merbut olduğum bir arkadaşım değildi. Fakat ilk zamanlarda ona "Şair Haşim" denilirdi. Bu tevcih hayatının gurubuna kadar ona verilecek en doğru ünvan kalmıştır. "Şiir-i Kamer"in o zamanki şekillerinden bâzı parçalarını okur-okumaz, Ahmet Haşim'e de, şiirine de, bağlı kaldım. Bunun sırrı, büyük kıymetli bir şair olmasıydı ve o vakitlerden beri

diyebilirim ki, onunla aramızda hiçbir zaman bir anlaşmazlık, ciddî bir surette açılmış olmadı. Zira bendeki şiir muhabbeti zavallı arkadaşımın hayatı boyunca bütün titizliklerine sabretmeğe kâfi geldi, ve o da, hemen bütün başkalarına gösterdiği ünf ve şiddet karşısında bana hiç bir infial göstermedi.

Zaten bütün bu Galatasaray Mektebi hâtıralarının Ahmet Haşim'e muhabbetli hâtıralar bırakmış olduğuna kanaatim var. Zira bütün bu mucizeli zamanlarımızın harikulâde hâtıralarına iştirâk ediyorduk. Gerçi mektepte maddî birçok kusurlar ve yoksulluklar vardı. Çektiğimiz birçok sıkıntılar olurdu. Pazar akşamı avdet saatlerinin hüznünü duyardım. Fakat bu büyük müessesenin mânevî muhiti bizi her zaman meclûb ederdi. Bütün Şark ve bütün Garp âleminin duyguları, tatları, fikirleri, gece-gündüz birer nîmet, birer mûsikî, birer şiir, birer vaad tarzında duyuluyor ve burada geçen zamanlarımız unutulmaz birer tatlı hâtıra şeklinde nakşolunuyordu.

Akşam, tatil saatinde, bahçede biraz yorgunluk duyulan bir lezzet çekilir, yazın açık pencereden yakın bir başka mektepte meşkedilen bir çalgı sesi müessir bir seda olur; denizde bir şirket vapuru uzun-uzun gönlünü boşaltır gibi bağırması, büsbütün içinde nice mevsimlerimizin geçmiş günler ve gecelerinin hâtıralarına, tadlarına, tekrar kavuşmuşuz gibi rikkatimize dokunurdu.

Galatasarayın iki dünyası vardı: Biri Şark, diğeri Garb âlemi. Mektebin bu Şark ve Garb cephelerinden ikisi de inkişaf halinde bulunuyordu. O zamanlarda Şark kendini kat'iyyen inkâr etmez. bütün kendi an'anelerinin hepsine sadık kalırdı.

Yalnız bu eski zaman adamları ciddiyetlerine ve hüsnüniyet sahibi olmalarına rağmen, çokları birer lâtifeye benzerlerdi. Biraz safdil ve biraz gülünç olurlar ve

fransızların "pittoresque" diyebilecekleri insanlardı. Derslerini iyi öğretmesini bilirlerdi. O zamanlarda yalnız türkçe değil, o zaman dilimizin biraz muavinleri telâkki edilen farisî ve arabî'yi de biraz olsun öğretirlerdi.

Ahmet Haşim, mektebin bu klâsik tedrisiyle, türkçeyi, hem arabî, hem biraz farisî öğrendiği zaman "Şiir-i Kamer"ini yazmak için, içinde zikrettiği gibi, 15 yaşında idi. Nasıl ki, yine onun gibi 1885'de doğmuş olan Hamdullah Suphi de aynı zamanlarda, amcası olan Sami Paşazâde Sezâi Bey'in Paris'de neşrettiği "Şûra-i Ümmet" gazetesine gizlice yolladığı şiirlerini bu 15 yaşında iken yazmış oluyordu.

Kulaklarına kadar geçen kocaman fesiyle, Acem Feyzi Efendi, hem türkçe, hem farisî şiirler neşreden bir şairdi. Ahmet Haşim, her rastgeldiği insanları kolay-kolay beğenmez ve onu da pek sevmezdi. Kendisi Bağdad'da iken, Efganlı, ters, haşin insanlar tanımış olduğundan, Feyzi Efendinin Acem değil, Efganlı olacağını söylerdi. Ondan az-çok çekinirdi. O, talebesinin hristiyan olanlarının isimlerini biraz gülünç bir şekle sokmak isterdi. Kendisine bir gün Recaîzâde Ekrem Bey hakkındaki fikrini sormuşlardı. "Hiç eldivenli şair olur mu?" diye cevap vermiş. Demek istiyordu ki, bir şair deryâdil olur, müvazenesiz olur, sarhoş olur, bir gece bütün bir şiir divanı yazabilir, fakat müvazeneli, hesaplı, hulâsa, eldivenli bir şair olabilir miydi? Halbuki Recaîzâde Ekrem Beyin, sımsıkı tuttuğu eldivenleri vardı.

Arabî hocamız Zihni Efendiye gelince, o, Ahmet Haşim'in, tarihen meşhur Âlûsîzâde ailesinin bir çocuğu olduğunu öğrenince, ona "Arabîden sual sormak ayıp olmaz mı?" kanaatiyle, arabî imtihanlarında ona hiçbir sual sormadan kendisine 10 numara vermeyi bir an'ane edinmişti.

Türkçe yahut kitabet hocası bir Nâfî Efendi vardı ki, yüzü tamamen kaşsız olduğundan bu noksanının görünmemesi için gözlerinin yanlarına kadar uzanan bir fesi vardı. Ahmet Haşim Efendinin yaptığı bâzı kafiye hatalarına fena halde kızardı. Haşim'in bu hataları bütün ömrünce devam ettiğinden, hocamız Nafî Efendinin öfkelerini şimdi haksız telâkki etmek imkânı olmuyor.

Mektepte ikinci sınıfta Tevfik Fikret, lisan ve imlâ hocası; dördüncü sınıfta Ahmet Hikmet de edebiyat hocası olmuşlardı.

Hiç unutmam ki, bir gün bu dersten sonra, Haşim bahçede bana gelerek, söylenilecek ehemmiyetli bir haberi olduğunu bildirdi: Ahmet Hikmet, dersinde takririni yazarken, anlattığı bir hakikat o kadar ehemmiyetli olmuş ki, daha bütün hayatında şimdiye kadar böyle mühim bir şey duymadığını söylüyordu. İşte bunu da bana derhal duyurmak için yanıma gelmişti. Haşim bu hakikatin parlayan ışıkları arasında terliyor ve parıldıyordu. Kendisinden başka hiçbir talebenin bir ehemmiyet vermeyeceği bu fikrin, gizli kalmış bir hakikat nüktesi gibi şimdi esrarını açıklıyordu: Bir şiir yazılmak için bir fikir düşünülüp mantıkî bir kanaat ifade edilirse, bu yazı bir şiir olmazdı. Şiir, ancak kullanılan güzel kelimelerin yardımiyle ve âhenkli kafiyelerin sayesinde tatlılaşarak mantığın haricinde bir eda ile hakikî bir şiir olabilirdi.

1900 senesinden bir iki yıl sonra, Galatasaray bahçelerinde, şiir, fikir ve edebiyat meraklısı birkaç dostla tanışmıştık. Bunlar arasında Ahmet Samim, Orhan Şemseddin, Hamdullah Suphi, Ahmet Haşim, İzzet Melih, Refik Hâlid, Emin Bülend ve Ahmet Bedî vardı.

Yazın tatil aylarının bir-ikisinde, Hamdullah Suphi, Küçük Çamlıca'daki babasından kalan korusunda bu mek-

tep arkadaşlarını bir gün yemeğe dâvet ederdi. Bu dâvet, emsalsiz bir lezzet olurdu. Akşama kadar bol-bol edebiyattan bahsetmiş olurduk. Bu günlerde, Ahmet Haşim'in de bulunduğunu hatırlıyamıyorum.

Galatasaray'da gece kalmayarak her gün gidip gelen, biraz da kitapçılık yapan bir talebe vardı. Bize istediğimiz kitapları bulurdu. Ahmet Haşim ve İzzet Melih, ilk yazılarını onun vasıtası ile o zaman neşredilen "Mecmua-i Edebiyye"ye gönderirler ve yazıları bu mecmuada neşrolunurdu. Mecmuanın idarehanesi de, Servet-i Fünun matbaası binasında olduğundan, edebiyatçılar oraya gidip gelirler, Edebiyat-ı Cedide'nin tanınmış şair ve muharrirlerini, Servet-i Fünun'a gidip gelirlerken görmekle pek alâkadar olurlardı.

Ahmet Haşim'in mektepte yazmakta bulunduğu Şiir'i Kamer'inin bir iki parçasını duyunca, onun müessir bir şair olduğuna kanaat etmiştim. O zamanlarda azîm imparatorluğumuz içinde birimizin Bağdadlı olması, ancak daha uzak bir mahallenin sakini olmasından başka bir mâna ifade etmezdi. Aynı mektep içindeki bu tanışmalar, bu dostluklar, aramızda bir nevî akrabalıklar tesis etmiş olur ve bunlar muhtelif tesirlerle, uzun uzun senelerle devam eden aşinalıklar kurardı.

Mektebin Garb âlemi de, bütün şuurunu duyuruyordu. Birçok derslerin fransızca okunması yüzünden, fransızcanın anlaşılması kolaylaşıyordu. Gerek fransız hocalarının himmetleri, gerek talebenin fransızca öğrenmek için gayretleri sayesinde, müşterek bir muvaffakiyet duyuluyordu. Ahmet Haşim'in bu sıralarda kullanmış olduğu fransızca bir antoloji kitabında öyle her kelimesinin mânalarını duymak için her satırının bütün kelimeleri altına çizdiği işaretleri görmek bizim rikkait-

mize dokunurdu. Fransızca öğrenmek için yaptığı cehd ve gayret gözle görülürdü.

Mektebin müdür muavini, ve ders nazırı olan yaşlı fransız, uzun boylu, bembeyaz saçlı, Mösyö d'Hollys, emsalsiz bir tedris ve terbiye üstadı idi. Yanında bir kâtiple birlikte her cumartesi derslerinde muvaffakiyetleri kaydolan sınıflara gelir ve bütün bu "Bon Point"ların dağıtılmasına nezaret eder ve derslerinde muvaffak olanları tebrik ve teşvik için kısa ve veciz bir nutuk söylerdi. Böylece her cumartesi bu dershanelere gelişi bir ciddiyet, bir nezaket ve bir zarafet dersi vermiş olurdu.

O zamanlarda Beyoğlunda kitapçı dükkânlarındaki fransızca kitaplara her zaman alâka duyardık. Bibliotheque Nationale kütüphanesinin mavi kaplı küçük kitaplarının birçoklarını okurduk. Bizim haftalık Servet-i Fünun'umuza mukabil her hafta aldığımız meşhur bir mecmua vardı: "Les Annales". Edebiyat-ı Cedide şair ve muharrirleri gibi, biz de, meşhur fransız romanlarını pek merak ederdik. Yalnız Emile Zola'nın biraz âmiyâne olan, romanlarını okumakla iktifa etmeyerek, Victor Hugo'nun azîm orkestrasını dinlemeye koyulurduk. Paul Verlaine'in mucizeli gelen şiirlerini ezber biliyorduk.

Yalnız fransız şiir ve romanlarını değil, fransız piyeslerini de okumakla iktifa etmeyerek meşhur aktör ve aktrisleriyle de meşgul oluyorduk. Bunların bâzılarının Tepebaşı tiyatrosuna kadar geldikleri oluyordu ve hattâ diyebilirim ki, zamanın meşhur piyeslerinin bâzılarını izam etmiş olurduk. Meselâ hatırımdadır ki, Edmond Rostand'ın o zamanlarda oynanan "L'aiglon" piyesine o kadar ehemmiyet vermiştik ki, bu hâdiseyi tamamiyle izam etmiş olduğumuza kaniim.

Garbın meşhur adamlarını, hatiplerini, siyasîlerini, şairlerini, eserlerini, fikirlerini öğrenmiş, duymuş, dinle-

miş ve hepsi hakkında bir fikir edinmiş olurduk.

Galatasaray, yeri, mânası, eskiliği, şöhreti, hocaları ve talebeleri ile, mühim bir varlık, İstanbul'un en iyi mahsullerinden biri, muayyen ve canlı bir hüviyet olmuştu. Memleketimizin en münevver bir ruhu esen bir irfan müessesesi olmuştu.

Ahmet Haşim, 1907'de, şehadetnamesini alarak mektepten ayrılınca, bir taraftan son derece sevinmişti. Lâkin, diğer bir yandan da, Galatasaray'dan ayrılınca, mektebin taamhânesinden, yatakhânesinden mahrum kalarak, bir zamanlarda derhal bir memuriyet, bir maaş almak ihtiyacını tabiî duymuş olacaktı. Yazık ki, o zamanlarda, mektep'den mezun olan ve ailesinin yanında bir evi bulunmayan her genç, hayatını kazanabilmek için, hiç biri, bir muharrir, bir şair, bir romancı hattâ bir gazeteci bile olmayı tasavvur edemezdi. Hepsi de, ancak maaşlı bir memuriyet sahibi olmak ihtiyacını duyacaktı. Öyle ki, böyle bir maaş ihtiyacını herkes tabiî bulacaktı. Ahmet Haşim de, herkes gibi bu zarureti kabul ediyordu ve herkes gibi, kendisine kâfi gelecek bir maaş getiren bir memuriyet bulmaya koyulmuştu.

ABDÜLHAK ŞİNASİ HİSAR

BÜTÜN ESERLERİ 6-7

Ahmet Hasim

Yahya Kemal'e veda

VARLIK YAYINLARI

BÜTÜN ESERLERİ : 25

Bu kitap, Abdülhak Şinasi Hisar'ın varisleriyle yapılan özel bir anlaşma gereğince yayınlanmıştır. İzin almadan iktibas yapılamaz.

Varlık Yayınları, sayı : 1504
İstanbul'da Ekin Basımevi'nde basılmıştır
Ağustos, 1969